

LÄHDE

HISTORIATIETEELLINEN AIKAKAUSKIRJA 2018

Vertaisarvioitu tieteellinen aikakauskirja
15. vuosikerta
aikakauskirjalahde.wordpress.com

Julkaisija:
Labyrintti ry.
Pohjois-Karjalan historiallinen yhdistys ry.

Päätoimittaja:
Jenni Merovuo
jenni.merovuo@uef.fi

Toimitussihteerit:
Antti Härkönen, Timo Haapasalo, Miika Raudaskoski

Kansi:
Jenni Merovuo

Taitto:
Jenni Merovuo

ISSN 2489-6195

Pääkirjoitus

Tänä vuonna on muistettu Suomen sisällissotaa. Aivan kuten itse sota sata vuotta sitten, muistovuosi tuntui paineena niskassamme jo hyvän aikaa edellisvuoden puolella. Ja aivan kuten itse sota sata vuotta sitten, oli muistaminen voimallisinta kevättalvella, mutta rauhaan se ei ole jättänyt vieläkään. Miksi enää tarvitsee muistella jotakin niin kauheaa kuin sisällissota? Siksi, että meidän on pystyttävä ottamaan vastaan näkökulmat, jotka eivät vastaa omiamme. Menneisyyskuviamme vääristymät tulee tehdä näkyviksi, jotta pystyisimme suhtautumaan kriittisesti historiapolitiikkaan tulevaisuudessa. Ja erityisesti siksi, että menneisyyden on oltava avoinna myös meistä niille, jotka eivät pysty sijoittamaan itseään kansalliseen tarinaan.

Lähteen tämänvuotinen teema joukko lähti kehittymään sisällissotakeskustelusta. Vuosien 1917 ja 1918 tapahtumat osoittavat, että joukossa oli voimaa. Käsitteellä *joukko* viitataan usein niin kutsuttuihin tavallisiin ihmisiin, jotka eivät välttämättä muodosta yhtenäistä ryhmää. Sanakirja tulkitsee joukon laskettavissa olevaksi, mutta luvultaan määrittelemättömäksi. Englannin *crowd* on usein kokoontunut julkisesti yhteen. Joukko saattaa olla esillä hetkellisesti, sattumanvaraisesti tai yhdestä heitä yhteen kokoavasta syystä. Hämärärajaisuus kuuluu siis olennaisesti joukon käsitteeseen. Siksi se ehkä sopiikin yhteen sisällissodan kanssa. Paikalliset lakot, terrori, vartiot, teloitukset ja vankileirit – joukkoja kaikkialla. Järjestäytymättömyys oli tavallista ja sattumalla oli suuri sija.

Tilallinen ulottuvuus on merkittävä, sillä joukko mielletään kokoontuneeksi yhteen esimerkiksi fyysisesti, poliittisesti tai sähköisesti. George Rudé (1964) rajaa joukon nimenomaan maantieteellisesti samassa paikassa kokoontuvaksi. Toisaalta Elias Canetti (1962) tulkitsee joukon suureksi kokonaisuudeksi, joka pyrkii kasvamaan. Lähteen tavoitteena on tarkastella joukkoa monitieteelliset sekä ajalliset ulottuvuudet huomioon ottaen.

Tässä lehdessä Pauliina Harvilahti tarkastelee taidealan toimijoiden asemaa kulttuuriperintöyhteisönä artikkelissaan ”*Mistä se on tullut se ajatus, että tää on taiteilijoiden saari ja mihin se sit aina välillä unohtuu?*” *Taidealan toimijat elävän perinnön ja paikallisuuden edustajina Suomenlinnassa*. Suomenlinna on asuttu maailmanperintökohde, jossa yksityisyyden ja saavutettavuuden tasapainoa haetaan edelleen. Yhteisöllinen, mutta hyvin laaja-alainen taiteilijoiden joukko on osa saaren identiteettiä. Monesti joukko tunnustetaan tai tunnustetaan ulkoa käsin tai jälkepäin. Katariina Parhi ja Hannu Lauerma tarkastelevat alilääkäri Akseli Nikulan käsityksiä joukkojen rikollisesta käyttäytymisestä artikkelissaan *Joukkosuggestion vallassa. Suomen sisällissotaan ja sitä edeltäneisiin levottomuuksiin osallistuneiden oikeuspsykiatrinen arviointi osana kansallisen eheyttämisen politiikkaa*. Nikula pyrki tutkimuksellaan ottamaan kantaa siihen, mikä merkitys joukolle tulisi antaa rikollisuuden kontekstissa. Oikeusmielintautiopin asiantuntijana sekä yhteiskunnallisena vaikuttajana Nikula pyrki vaikuttamaan sisällissodan jälkiselvittelyihin lääketieteellisellä, oikeudellisella ja poliittisella tasolla.

Matleena Sopasen artikkelissa tarkasteltavan joukon muodostavat saarnalupatutkintoa hakeneet maallikkomiehet. Maallikkosaarnaajien joukko haluttiin sitoa osaksi kirkon toimintaa, mutta se ei kuitenkaan ollut täysin kontrolloitavissa. Sopasen artikkeli *Kirkon hajottaja vai rakentaja? Suomen evankelisluterilaisen kirkon saarnaluvan anojat ja maallikkosaarnaajan kriteerit 1870–1923* tutkii, minkälaiset ihmiset saarnalupaa hakivat, mitä odotuksia papisto heihin kohdisti ja miten kirkko heihin suhtautui. Emilia Syvälahti käsittelee elinkeinon harjoittamisen ympärille muodostunutta joukkoa artikkelissa ”*Meidän on otettava vastaan hyvät ja huonot asiat.*” *Kapteenin vaimo osana laivayhteisöä 1800-luvun amerikkalaisilla valaanpyyntialuksilla*. Yhteisöllisyys kätkee sisäänsä normeja ja toimintamalleja, jotka säätelevät joukon ja siihen kuuluvien yksilöiden vuorovaikutusta joukon keskuksessa sekä sen marginaaleissa. Joskus yksilö erottuu joukosta, joskus hän katoaa sinne. Syvälahti tarkastelee aluksella toimivaa joukkoa kapteenien vaimojen päiväkirjojen kautta. Puhtaasti valaanpyynnin kannalta vaimo oli laivalla ylimääräinen, mutta lähteiden kautta Syvälahti muodostaa kuvan osallistuvista naisista, jotka kokivat kuuluvuutta joukkoon.

Artikkelit osoittavat, että vuorovaikutus yksilön, joukon ja yhteiskunnan välillä tarjoaa monitahoisen tutkimuskentän. Tutkija toimii mielenkiintoisilla mutta hankalasti määriteltävillä rajapinnoilla. Toivotan nautinnollisia lukuhetkiä Lähteen ja joukkojen parissa.

Tukholmassa 19.12.2018

Jenni Merovuo